

TRO OG VITEN. Troen på en skaper har vært en sterk drivkraft til naturforskning. Historikere reviderer fremstillingen av overgangen mellom middelalder og renessanse.

Skapertro har fremmet naturforskning

Av Jon Kvalbein, Aftenposten 10. mai, 2007

Renessansen og opplysningstiden var et brudd med den mørke middelalder. Moderne vitenskap oppsto i konflikt med kirken, idet fornuften seiret over troen. I lang tid har historieundervisningen sementert slike forestillinger. Men de har ikke grunnlag i virkeligheten.

Europeisk historie har vært inndelt i perioder, som antikken, middelalderen, renessansen og opplysningstiden. Periodene er gitt en innholdsbeskrivelse som i stor grad er oppgitt i moderne forskning. Etter jernteppets fall i 1989 har mange historikere lett etter en mer realistisk europeisk selvforståelse. Dette har resultert i nytolkning av en av de mest stålsatte periodemotsetningene, nemlig middelalder – renessanse, skriver Aksel Haaning i "Fra fysikkens verden" (1/07). Han viser til "Handbook of European History 1400-1600. Late Middle Ages, Renaissance and Reformation" (1994). I 1992 ble det igangsatt et omfattende felleseuropeisk prosjekt: Medieval og Early Modern Science. I 2003 engasjerte European Science Foundation over 100 forskere for å studere det vitenskapelige gjennombrudd på 1600-tallet i sin historiske sammenheng. Dette prosjektet skal avsluttes i år. En rekke arbeider er allerede publisert.

Haaning skriver at forestillingen om at middelalderens kristne teologer og kirken som sådan bekjempet naturvitenskapen, er seiglivet. Den er delvis skapt av 1800-tallets positivistiske vitenskapshistorikere. De ønsket å la en Bruno, en Galilei og en Newton triumfere over kirken som institusjon og teologien som vitenskap. Men denne forestillingen holder ikke i virkeligheten, hevder Haaning.

Dominikanerordenens betydelige leder, Albertus Magnus (ca 1200-1280), var biskop og kirkelærer bl.a. for Thomas Aquinas, finnes portrettert både som "guddommelig teolog" og "naturvitenskapens fyrste". Han skrev ved siden av sine bibelkommentarer en systematisk bok om botanikk, om mineralogi, om alkymi, geografi og en rekke emner fra naturen. Scientia naturalis oppsto som eget fagområde allerede tidlig i det 12. århundre. En rekke teologer var samtidig naturforskere.

Ulike skapelsesberetninger, ikke minst Bibelens, fremmet tanken om en håndverkermodell. Verdens opprinnelse og eksistens forklares ved en skaper som er atskilt fra sitt verk. Skaperen fremstilles som en kunstner som gir en materiell utforming av det han på forhånd har tenkt å gjøre. Skaperen vet hva han vil skape, og er i stand til å gi tanken stofflig uttrykk. Denne håndverksmodellen er fundamental i europeisk filosofi og vitenskap.

Gud har skapt verden i sin visdom. Men da avspeiler også den skapte verden guddommens evne og egenart. Naturens bok er en sann kilde til å forstå Skaperen. Gudstroen frykter ikke naturvitenskapen, fordi sann naturvitenskap ikke kan oppdage annet enn den virkelighet Gud har skapt. Det finnes en bokstavelig kreasjonisme som gjør Bibelens beskrivelse av naturen til dogmatisk troslære og dermed skaper konflikter mellom tro og naturforskning. Men selve tanken om at verdens eksistens avspeiler en guddom, har fra middelalderen og frem til i dag vært en sterk drivkraft til å undersøke, forstå og utnytte naturen.

Haaning skriver at å avvise skapelsestanken som sådan er det samme som å avvise ni tideler av den europeiske filosofi og idéhistorie og dermed den historiske bakgrunnen for vitenskapelighet og vitenskapelig tenkning. Skolens lærebøker og undervisning bør revideres i samsvar med nyere historisk forskning. Ikke minst bør søkelyset settes på overgangen mellom middelalder og renessanse og fremstillingen av forholdet mellom kirke og naturvitenskap.